

Казанчук І.Д.

кандидат юридических наук, доцент, професор
кафедри адміністративної діяльності ОВД
Харьковского національного університету
внутренних дел

ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА – ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМОК ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Життєдіяльність суспільства й держави тісно пов'язані з природним середовищем і залежні від стану екологічної безпеки в країні. Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України конституційно визначені головним обов'язком держави [1, Ст.16]. Ця обставина висуває на передній план необхідність покращення якості роботи правоохоронних органів особливо в умовах реформаційних процесів в країні. У свою чергу, головними складовими належного функціонування системи органів охорони навколишнього природного середовища є подальший розвиток нормативно-правової бази, яка складається із Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про природно-заповідний фонд України», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про екологічну експертизу», «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи», інших нормативних актів, які присвячені охороні довкілля, захисту населення від небезпечного впливу шкідливих хімічних, фізичних та біологічних чинників і умов проживання.

В правоохоронній системі органам внутрішніх справ відводиться особливе місце. Законодавець відніс їх до органів загальної компетенції у забезпеченні охорони навколишнього природного середовища [2, с. 218]. В Законі України «Про міліцію» зазначено, що міліція України захищає життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань [3]. Відповідно, ОВС України наділені певною адміністративною юрисдикцією щодо захисту екологічних прав, припинення і попередження правопорушень в сфері охорони навколишнього природного середовища і природокористування.

Серед основних функцій органів внутрішніх справ в сфері охорони природного середовища визначаються [2, с.231-233]: а) безпосередня охорона об'єктів природи і сприяння у їх охороні; б) адміністративний нагляд; в) контроль і перевірка виконання природоохоронних заходів; г) взаємодія з державними органами і громадськими організаціями.

ОВС України здійснюють свої повноваження щодо захисту екологічних прав людини і громадянина, охорони навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки переважно за допомогою заходів виховної, профілактичної і контрольно-аналітичної діяльності.

У цьому аспекті основними видами природоохоронної діяльності служб і підрозділів органів внутрішніх справ є: а) боротьба з правопорушеннями; б) сприяння іншим суб'єктам природоохоронної діяльності, взаємодія з ними; в) охорона відокремлених об'єктів природи на підставі договорів (перевезення небезпечних вантажів); г) забезпечення дотримання природоохоронного законодавства на об'єктах, що підвідомчі органам МВС України.

На шляху до реформування органів системи МВС України, наближення змісту їх діяльності до європейської моделі, проблема удосконалення діяльності ОВС України у сфері охорони навколишнього природного середовища набуває особливої актуальності. За діючим законодавством України міліція здійснює (природоохоронну) діяльність із забезпечення проголошених державою гарантій екологічних прав людини безпосередньо і опосередковано. Безпосередня діяльність здійснюється, зокрема, підрозділами ветеринарної міліції, підрозділами міліції громадської безпеки МВС України (наприклад, підрозділи дозвільної системи мають право видавати ліцензії і дозволи [4]), і передбачає, насамперед, забезпечення громадського порядку на об'єктах і територіях, які мають особливе народногосподарське значення, постраждали від стихійного лиха, екологічного забруднення, катастрофи. В цьому аспекті для підвищення ефективності виконання природоохоронної функції держави було б доречно створити екологічну міліцію (поліцію). Головною обставиною створення екологічної міліції є те, що вона звільнить деякі служби і органи внутрішніх справ від невласливих для них функцій і повноважень, забезпечить дієвий контроль за недопущенням екологічних правопорушень. Опосередкована діяльність органів внутрішніх справ в сфері охорони природного середовища може здійснюється шляхом сприяння природоохоронним органам, установам і громадським організаціям. Основне навантаження на здійснення такого напрямку діяльності полягає на підрозділі патрульної служби ОВС України, та службу дільничних інспекторів міліції, насамперед, в сільській місцевості. Наприклад, затримання та викриття бракон'єра є службовим обов'язком інспектора лісової охорони. Але у випадку, якщо бракон'єр чинить опір діям інспектора, працівник міліції повинен надати допомогу у затриманні правопорушника.

З урахуванням досвіду діяльності природоохоронних органів (у тому числі і поліцейських органів) країн Європейського Союзу в галузі забезпечення екологічної безпеки та охорони природного середовища цілком зрозумілою є потреба у розробці і здійсненні на державному і регіональному рівнях Програми взаємодії (співробітництва) органів внутрішніх справ, органів місцевого самоврядування та громадськості в екологічній сфері. Такі сумісні дії повинні бути засновані на комплексному підході щодо вирішення проблем в природоохоронній сфері, мати системний характер, передбачати заходи планування, управління усіма силами і засобами, задіяними в охороні навколишнього природного середовища, визначати нові критерії оцінки усіх суб'єктів природоохоронної діяльності відповідно до міжнародних стандартів, та в усьому відповідати цілям і завданням Концепції національної екологічної політики на період до 2020 року [5].

Враховуючи усе вищезазначене спробуємо визначити основні шляхи удосконалення діяльності органів внутрішніх справ України в галузі охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки. Це:

- 1) удосконалення правового регулювання організації і діяльності ОВС України в природоохоронній сфері, а також взаємодії працівників міліції з іншими природоохоронними органами та громадськістю, особливо, в разі виявлення і документування факту порушення вимог адміністративного законодавства в сфері екології та доставлення правопорушника;
- 2) удосконалення системи своєчасного інформування громадськості та посилення громадського контролю за діяльністю ОВС України щодо захисту екологічних прав громадян та охорони природного середовища;
- 3) розвиток системи правового виховання і профілактики правопорушень серед населення щодо раціонального природокористування;
- 4) активізація діяльності громадських формувань, надання їм допомоги у здійсненні природоохоронної та профілактичної діяльності;
- 5) запровадження в системі службової підготовки особового складу ОВС України занять щодо порядку виявлення і документування правопорушень в сфері охорони навколишнього природного середовища;
- 6) встановлення нових критеріїв оцінки природоохоронної діяльності органів внутрішніх справ в регіонах країни.

Література:

1. Конституція України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Адміністративна діяльність : навч. посібн. [для студ. вищ. навч. закл.] / Авт. колектив: М.В. Ковалів, З.Р. Кісіль, Д.П. Калаянов та ін. – К.: Правова єдність, 2009. – 432 с.
3. Про міліцію: закон України від 20 грудня 1990 р. №565-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №4. – Ст. 20.
4. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: закон України від 06 вересня 2005 р. № 2806-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 48. – С. 2537. – Ст. 483.
5. Про схвалення Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 880-р // Офіційний вісник України від 29.10.2007. – № 79. – стор. 170. – стаття 2961.